

Bakgrundsnot session II

Inre marknaden 30 år

Cosacs plenarmöte den 14–16 maj 2023
Sveriges riksdag, plenisalen

Bakgrund

I år fyller den inre marknaden trettio år då Maastrichtfördraget trädde i kraft den 1 januari 1993. Den inre marknaden är i dag världens största gränsfria ekonomiska samarbetsområde¹. Under de senaste tre årtiondena har den inre marknaden främjat sund konkurrens och skapat starka ekonomier och industrier över hela kontinenten. Undanröjda hinder för varor, tjänster, kapital och människor har gett oss såväl bättre företag som mer välmående länder, och det har gett konsumenter produkter med bättre kvalitet till bättre pris. Den inre marknaden gör det också lättare att resa, studera, arbeta, bo och gå i pension i andra medlemsländer. Avskaffandet av roamingavgifter låter oss hålla kontakten med familj och vänner när vi reser runt i Europa. Den inre marknaden bidrar också till unionens unika fredsprojekt genom att den har lett till ett ökat handelsutbyte, tätare kontakter och mer rörlighet inom unionen.

Enligt kommissionens inre marknadsrapport för 2023 har handeln med varor dubblerats under de senaste 30 åren. Även på tjänsteområdet har handelsutbytet dubblerats även om det ligger på en betydligt lägre nivå än handelsutbytet med varor, översiktligt på ungefär samma nivå som med tredjeländer². Små och medelstora företag brukar kallas för den inre marknads ryggrad. De utgör i dag nittionio procent av den inre marknads företag. Regulatoriska hinder och administrativa processer är exempel på stora utmaningar som små och medelstora företag har på den inre marknaden.

Den inre marknaden har under de senaste åren utsatts för olika typer av kriser. Störningar i de globala värdekedjorna har t.ex. uppstått och lett till brist på viktiga varor under pandemin. Den ryska invasionen av Ukraina ökar utmaningarna för den inre marknaden. Kriget har lett till en omfattande energikris som i sin tur lett till höga priser inom de flesta områden. Därutöver har tredjeländer antagit lagstiftning om nationella subventioner, såsom den amerikanska IRA (Inflation Reduction Act). Mot den bakgrunden står vår 30-åriga inre marknad inför stora utmaningar.

Antagna instrument

De instrument som antagits för att tillnärma medlemsstaters lagstiftningar och motverka att hinder skapas på den inre marknaden har sedan 1993 i stor utsträckning antagits i fredstider, långt ifrån de senaste kriser och utmaningar som unionen ställts inför. Dessa instrument är fortsatt viktiga, men den inre marknaden är nu också i behov av nya instrument för att säkerställa dess funktion.

¹ Källa: t.ex. EU-kommissionen, https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/trade_en.

² ”While in 1993 trade integration in goods for the 12 Member States composing the Single Market at the time stood at 11%, it has gradually increased to 23% in 2021 for today’s EU-27. While in 1993 trade integration in services stood at 3%, this had increased to 6% by 2021” (s. 5 och 6 i Annual Single market report 2023), <https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-01/ASMR%202023.pdf>.

Nya typer av instrument för att öka EU:s resiliens

Den inre marknaden behöver instrument som är bättre rustade för kriser. Ett återhämtningspaket, Next Generation EU, togs under 2020 fram på EU-nivå för att mildra pandemikrisens effekter. Paketet omfattar ca 800 miljarder euro i lån och bidrag till medlemsstaterna. Next Generation EU ska med den fleråriga budgetramen 2021–2027 ge ett rekordstort ekonomiskt stöd till allmänheten och näringslivet i EU.

Kommissionen presenterade också i mars 2020 EU:s industristrategi som ska bidra till omställningen till en grön och digital ekonomi, göra industrin i EU mer konkurrenskraftig och öka Europas oberoende. Till följd av pandemin uppdaterades industristrategin i maj 2021. Den nya versionen tar sin utgångspunkt i en satsning på industrins gröna och digitala omställning men inkluderar även åtgärder för att hantera EU:s strategiska beroenden, både tekniska och industriella, samt den inre marknads motståndskraft.

För välbefinnandet hos unionens medborgare är det avgörande att väsentliga tjänster för energi- och vattenförsörjning, hälso- och sjukvård, transporter och telekommunikation fungerar. Europas inre marknad behöver också ha tillgång till en god kompetensförsörjning. Europaparlamentet och rådet har genom ett beslut utnämnt år 2023 till Europaåret för kompetens³. Det finns därutöver kritiska råvaror som har stor betydelse för EU:s ekonomi, vilket fick kommissionen att lägga fram ett förslag till förordning för att trygga en säker och hållbar tillgång till kritiska råvaror. Dagens digitala samhälle har också gjort unionen beroende av produkter med digitalt innehåll, s.k. halvledare som behövs i t.ex. mobiltelefoner, datorer och bilar. För att bygga ett starkt digitalt Europa förhandlas nu också den s.k. halvledarakten på EU-nivå.

På EU-nivå förhandlas under våren en rådsförordning för att hantera hot mot den inre marknaden orsakade av avbrott i leveranskedjor, det s.k. krisinstrumentet på den inre marknaden, SMEI. Syftet med SMEI anges vara att bevara den fria rörligheten för strategiska varor och tjänster i händelse av framtida nödsituationer.

Den inre marknaden är en kraftfull motor för att accelerera den gröna omställningen. Under våren har diskussioner pågått på EU-nivå om bl.a. kommissionens industriplan för den gröna given. Planen bygger på tidigare initiativ och utgår från styrkan hos EU:s inre marknad, samtidigt som den syftar till att komplettera pågående insatser inom ramen för den europeiska gröna given och REPowerEU.

Vägen framåt – att stärka och utveckla den inre marknaden

EU behöver i tider av kris med gemensamma krafter fortsätta att undanröja hinder, genomföra och tillämpa befintlig lagstiftning samt anpassa den inre marknaden till dagens moderna och

³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0526&from=SV>.

digitala samhälle och till medborgarnas och företagens förväntningar. Den inre marknaden måste även fortsättningsvis anpassas till nya utmaningar, vilket bl.a. lyfts i Europaparlamentets resolution om den inre marknads 30-årsjubileum: att fira framgångar och blicka framåt mot den framtida utvecklingen⁴. Även kommissionen har tagit fram ett meddelande till den inre marknads 30-årsjubileum, med förslag som syftar till att stärka EU:s konkurrenskraft i framtiden⁵.

⁴ [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/3015\(RSP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/3015(RSP)).

⁵ [Kommissionens meddelande om den inre marknaden vid 30, COM\(2023\) 162 final](#) och [kommissionens meddelande om långsiktig konkurrenskraft för EU: se bortom 2030, COM\(2023\) 168 final](#).